

Ontdekking

Gerard Ouweneel

Dit stukje gaat over Lachsterns, over Ruud Vlek en over Simon de Waard. Over Lachsterns omdat menigeen 'schrijvers opvatting deelt dat de Schepper zich op deze vogel bijzonder uitsloofde. Een poging tot uitleg over wat de Lachstern bij mij aanricht, zal deze toch per definitie tekort doen. Over Ruud Vlek gaat het, aangezien die ook hevig 'lachtsternofiel' is, maar vooral omdat Ruud voortdurend op zoek is naar nalatenschappen van vogelfotografen en -filmers. Hij is dus bezig met cinema-fotografische archeologie. Dit stuk gaat ook over wijlen Simon de Waard, omdat deze cineast ooit in Nederland broedende Lachsterns filmde en fotografeerde. Nog onlangs bleek dat deze Rotterdammer zich schaaft onder de beste Nederlandse natuurfilmers.

De Waard overleed in 1986. Hij werd 81 jaar oud. Prof. dr. Karel Voous noemt De Waard in zijn 'In de ban van vogels' – het ornithologisch-biografisch woordenboek voor Nederland – één van de bekendste vogelfotografen en cineasten van Rotterdam en omgeving. Met zijn oeuvre vulde De Waard lezingenavonden voor verenigingen en volksuniversiteiten. De komst van televisie – de Bussumse treurbuis – hielp zijn broodwinning om zeep. Voous schrijft dat De Waards dia's en films grotendeels verloren gingen. Hoewel de nauwgezetheid waarmee Voous 'In de ban van vogels' samenstelde boven iedere twijfel is verheven, blijkt deze opvatting twintig jaar na het overlijden van De Waard onjuist.

In zijn jeugd had Ben van der Velden genoten van De Waards lezingen. Na diens overlijden begon Ben researchewerk naar het lot van de films en dia's. Met succes. Hij kwam te weten dat het materiaal op de

stoep van De Waards Rotterdamse woning was gedeponneerd, naast de vuilnisbak. Buurman De Wolde – zich bewust van de waarde van de collectie – ontdekte dit en haalde alles binnen, inclusief De Waards 16 mm Bell & Howell-projector. Korte tijd later bij de bewuste buurman op bezoek, vertoonde deze een paar films. Veel emoties, 'ochs-en-achs' en 'weet je nog' bij de beelden van rond Rotterdam gelegen gebieden waar Ben en schrijver een kleine veertig jaren eerder de eerste ervaringen met vogels opdeden: de Overwaard op Kinderdijk, opspuitterreinen rond Pernis en ook De Beer. Al in 1986 waren het beelden van een volkomen ander Nederland. Het materiaal bleef bij de buurman, ook na druk van Ruud Vlek, toen deze op zoek naar opnamen van de ooit op De Beer broedende Lachsterns, eveneens op het spoor van buurman Henk de Wolde was gekomen. Twintig jaar na deze gedenkwaardige filmvertoning, op 11 februari 2005, zaten Ed Buijsman en ik op de stoffige, schemerige zolder van De Wolde's garage in Rotterdam-West. Bij het onderzoek voor zijn boek over de ondergang van De Beer, was Ed de naam Simon de Waard vaak tegengekomen en in de man geïnteresseerd geraakt. De Wolde vertelde eerst over Citroëns van het type DS, die hij beneden restaureerde en aanprees als het mooiste dat de Franse automobiellindustrie ooit had bedacht. Daarna over De Waard en over diens partner, volgens De Wolde een dame met een zodanige uitstraling dat overal waar ze verscheen, ze moeiteloos alle aandacht kreeg. Maar Ed en ik waren gauw afgeleid. Onder afgedankte bureaus en in dito kasten stonden hoog opgetast stapels dia- en filmdozen. 'Ja, dat was

allemaal van Simon,' verklaarde De Wolde achteeloos. Bij het openen van een willekeurige kartonnen Hofnarsigarendoosje, bevatte dit een aantal losse fragmenten 16 mm film. 'Lachstern De Beer' stond aan de binnenzijde van het deksel geschreven. Adrenaline, want dit was het bewijs dat Simon de Waard in 1949 op De Beer ook de Lachsterns had gefilmd en dat het materiaal nog bestond, ja, dat dit al een paar decennia op zolder van een oude garage in Rotterdam lag. Nadat De Wolde toestemming had gegeven de collectie te inventariseren, namen Ed en ik afscheid, tevergeefs pogend onze rondtollende gedachten meester te worden.

Vier maanden later, op 12 juni 2005, stonden Ruud Vlek en ik op de Balgzanddijk, in gezelschap van functionarissen van Landschap Noord-Holland. Voor ons het schitterende Balgzand. Turend door telescopen en na aanwijzingen van de trotse bewakers, kregen wij de onomstotelijke bevestiging dat op de schorren een paartje Lachsterns eieren had. Voor het eerst sinds 1958 een bevestiging van broedende Lachsterns in Nederland...! Opnieuw hevige adrenaline, ingehouden vreugdebetoon en het vaste voornemen te proberen de collectie De Waard veilig onder te brengen voor toekomstige generaties belangstellenden.

Fase één, de inventarisatie van De Waards oeuvre, speelde zich weer vier maanden later af, op 4 oktober 2005. Na uren rondkruipen, stof happen, turen en ontcijferen op de halfduistere garagezolder was het resultaat: duizenden dia's, 77 filmrollen, stapels doosjes met filmfragmenten en een kleine bibliotheek aan aantekenboekjes. Nederlandse natuurfoto's bleven onvindbaar. De in Nederland opgenomen natuurfilms kwamen pas tevoorschijn toen we de moed al bijna hadden opgegeven en als laatste poging een morsig kastje opzijschoven, speurend à la James Bond: twintig filmrollen in een verborgen gebleven ruimte... sic transit gloria mundi*. Weer veel om over na te denken.

De volgende fase was de vertoning van de films. Dat gebeurde op 22 maart 2006, in de boerderij van de Ackersdijksche

Plassen. Onvergetelijke beelden. Van de kampplaats van Kemphanen in de Vlaardingse Vlietlanden, van de Wouwaapjes van Ackersdijk, van een vuilnisbelt bij Rotterdam vol met Bonte Kraaien, van Velduilen in een vooralsnog onbekend Nederlands duinlandschap en van het weergaloze landschap van De Beer met broedende Grote Sterns, Dwergsterns, Strandplevieren en jawel, ook met een Lachstern bij nest. Na afloop van deze eerste voorstelling waren de vijf aanwezigen eensgezind in hun oordeel dat de cineast Simon de Waard zijn beroep superieur had beheerst. Marc Plomp ging aan de slag om een dvd samen te stellen. En nu, voorlopig de laatste fase, de dvd bij het boek van Frank Saris over honderd jaar vogels beschermen in Nederland. Als titel 'Historische filmbeelden van Nederlandse vogelparadijzen'. Met opnamen van Nol Binsbergen, Burdet, Strijbos en nog andere cineasten ook films van Simon de Waard. U kijkt naar een ander Nederland. In Ed Buijsmans eveneens dit jaar verschijnende boek over De Beer, zult u de naam Simon de Waard veelvuldig tegenkomen. Wees attent op stoffige zolders! Er kunnen schatten liggen.

* 'Zo vergaat de heerlijkheid (glans) van de wereld' (red.)